

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף צה עמוד א

רב נחמן בר גוריא איקלע לנהרדעא, בעו מיניה: חולב משום מאי מיחייב? -אמר להו: משום חולב. - מחבץ משום מאי מיחייב? -אמר להו: משום מחבץ. - מגבן משום מאי חייב? -אמר להו: משום מגבן. - אמרו ליה: רבך טיל קני באגמא הוה. אתא שאיל בי מדרשא, אמרו ליה: **חולב** חייב משום מפרק

2. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ס עמוד א

תניא, רבי מרינוס אומר: **גונח** יונק חלב בשבת. מאי טעמא? יונק - מפרק כלאחר יד, ובמקום צערא לא גזרו רבנן. אמר רב יוסף: הלכה כרבי מרינוס

3. תוספות מסכת שבת דף עג עמוד ב

מפרק - פירש"י דהוה תולדה דדש וקשה לר"ת דבשילהי המצניע (**לקמן צה.**) אמר דחולב חייב משום מפרק ואי הוה תולדה דדש הא אמר לקמנוגבי הפוצע חלזון דלרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע ואין לומר דדוקא חלזון שהוא דג פטרי רבנן דלא הוי גידולי קרקע אבל בחולב מחייב דבהמה חשיבא גידולי קרקע כדמוכח בריש בכל מערבין (**עירובין דף כז:**) דהא [ע"כ טעמא דרבנן משום] דילפינן להו מסממנין שבמשכן דאין דישה אלא בגידולי קרקע לגבי דבר הגדל ממש מן הקרקע לא חשיבא בהמה גידולי קרקע כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (**ב"מ פט.**) מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל כו' יצא החולב והמגבן כו' ודוחק לומר דברייתא דהמצניע אתיא כר"י דפליג לקמן אדרבנן ונראה לר"ת דמפרק חייב משום ממחק דכשחולב ממחק את הדד ומחליקו ואין נראה לר"י דבפרק חבית (**לקמן קמד:**) אמרינן חולב אדם לתוך הקדרה אבל לאלתוך הקערה ולר"ת מה לי לתוך הקדרה מה לי לתוך הקערה ולפירוש הקונטרס א"ש דמעיקרא כשהיה בדדין חשיב אוכל וכשחולב לתוך הקדרה (דהשתא) נמי הוי אוכל ולא דמי לדש שנשתנה ונראה דלפירוש הקונטרס הלכה כרבי יהודה דהאמר בפרק אע"פ (**כתובות ס.**) אמר רבי מרינוס גונח יונק חלב בשבת מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צער לא גזרו רבנן ופסיק התם רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס ואין נראה לומר דאף לרבנן אסור מדרבנן

דמיחזי כמפרק ואף על גב דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי כלאחר יד ובמקום צער

4. חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קמד עמוד ב

מיהו רש"י נמי פירש שם בדבריו שהחולב מפרק גמור הוא, וכן י"ל שאע"פ שהחולב מדבריהם כיון דדמי למפרק וכי אורחיה קעביד אסור, ולא התירו אלא שבות בשינוי דהיינו יונק והכי משמע לישנא דגמרא

5. רמב"ם הלכות שבת פרק ח הלכה ז

הדש כגרוגרת חייב ואין דישה אלא בגדולי קרקע, והמפרק הרי הוא תולדת ה' הדש, החולב את הבהמה חייב משום מפרק וכן החובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק, והוא שיהיה צריך לדם שיצא מן החבורה, אבל אם נתכוון להזיק בלבד פטור מפני שהוא מקלקל, ואינו חייב עד שיהיה בדם או בחלב שהוציא כגרוגרת. השגת הראב"ד/ ואינו חייב עד שיהיה בדם או בחלב שיוציא כגרוגרת. א"א וכי המשקין שיעורן כגרוגרת והלא חלב כדי גמיעה ושאר המשקין שיעורן חלוקין

מגיד משנה הלכות שבת פרק ח הלכה ז

ולדבריהם אע"פ שאמרו שאין דישה אלא בגידולי קרקע בהמה נקראת גידוליקרקע ומבואר בקצת מקומות בגמרא מההיא דאמרינן שלהי פרק הפרה (ב"ק נ"ד:) גבי ונתת הכסף וגו' בבקר ובצאן מה הפרט מפורש פרי מפריוגידולי קרקע וע"ש בתוס'. ולזה אפשר שכתב רבינו החולב את הבהמה חייב וכו'

6. קדמונו ממצרים הל' שבת ח' ז' מתחלת דבריו עד "וכן החובל"

7. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמד עמוד ב

אמר רב יהודה אמר שמואל: **סוחט** אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה, אבל לא לתוך הקערה. אמר רב חסדא, מדברי רבינו נלמד: **חולב** אדם עזלתוך הקדרה, אבל לא לתוך הקערה. **אלמא** קסבר: משקה הבא לאוכל - אוכל הוא

8. חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קמד עמוד ב

ולרבינו הגדול מצינו בתשובותיו שכתב כלשון הזה, ודקס"ד בהא דאמר ר"ח מדברי רבינו נלמד חולב אדם וכו' דבשבת הוא, לאו הכין הוא

מלתאדהא ליכא מאן דשרי בשבת, ודקאמרת שלא מצינו חולב שהוא מאבות מלאכות ולא מן התולדות אשתמיטתך הא דגרסינן בפרק המצניע (צ"ה א') ת"ר החולב והמגבן כו', ומההיא דאבא שאול (יבמות קי"ד א') שמעת דחולב חייב משום מפרק דאמר לענין יונק מפרק כלאחר יד הוא הא חולבבדו מפרק גמור הוא, ומתוך שמלאכת אוכל נפש בי"ט בדברים שא"א לעשותן מעי"ט שרי חולב נמי בתוך האוכל שרי ואע"ג דמלאכה הוא, וחולבלתוך הקערה דמלאכת משקין הוא לא הותרה בי"ט ע"כ

9. חדושי הר"ן בסוף מסכת שבת תשובה לגאון א' "אבל הא דאמר רב חסדא" עד "אבל מפני סכנת"

10. תוספות מסכת שבת דף קמד עמוד ב

חולב אדם עז כו' - נראה לר"ת דהיינו דווקא בי"ט דחזיא בהמה לאכילה הוי כמו אוכלא דאיפרת אבל בשבת לא חזיא לשחיטה כמו דש חשיבאשהבהמה היא כפסולת וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת וכן משמע בבה"ג דבי"ט איירי ומיהו סחיטת זיתים וענבים דשרי לעיל לתוך הקדירה היינו אפי' בשבת כיון דאשכול חזיא לאכילה

11. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכח עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: בהמה שנפלה לאמת המים - מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, ואם עלתה - עלתה. מיתיבי: בהמה שנפלה לאמת המים - עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות. פרנסה - אין, כרים וכסתות - לא! - לא קשיא; **הא** - דאפשר בפרנסה, הא - דאי אפשר בפרנסה. אפשר בפרנסה - אין, ואי לא - מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, והא קא מבטל כלי מהיכנו! - סבר, מבטל כלי מהיכנו - דרבנן, **צער** בעלי חיים - דאורייתא, ואתי דאורייתא ודחי דרבנן

12. רא"ש מסכת שבת פרק יח סימן ג.

מכאן התיר רבינו מאיר ז"ל ללמוד לנכרי שיחלוב את בהמתו בשבת שהבהמה מצטערה מרוב החלב שבדדיה וצער בעלי חיים דאורייתא דחי שבות דאמירה לנכרי

13. תוספות מסכת שבת דף עג עמוד ב

וצריך לעצים - נראה דאפילו לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה

צריכה לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה מידידהוה אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב וכדאמר רבי יוחנן לקמן בפ' חבית (דף קמה.) אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותרלמימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך

14. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלה עמוד א

בן שמונה הרי הוא כאבן, ואסור לטלטלו. אבל אמו שוחה ומניקתו מפני הסכנה

15. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קז עמוד א

אמר שמואל: כל פטורי דשבת פטור אבל אסור, לבר מהני תלת דפטור ומותר... ואידך: המפיס מורסא בשבת, אם לעשות לה פה - חייב, אם להוציא ממנה לחה - פטור. וממאי דפטורומותר - דתנן: מחט של יד ליטול בה את הקוץ

16. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קז עמוד ב

המפיס מורסא בשבת, אם לעשות לה פה - חייב, אם להוציא ממנה לחה - פטור. מאן תנא? אמר רב יהודה אמר רב: רבי שמעון היא, דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה - פטור עליה

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן של סעיף ח

נולד לח', (לא) טז או ספק בן ז' או בן ח', שלא גמרו שערן וצפרניו, אסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני צער החלב שמצערה; וכן היאבעצמה יכולה (לב) יז להוציא בידה החלב המצער אותה
משנה ברורה (שם)

(לב) להוציא בידה - על הארץ [טו] דאין זה כדרך מפרק כיון שהולך לאיבוד ועוד דהוי מלאכה שאצ"ל דפטור ומשום צערא ל"ג כמו מפיסמורסא

18. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קיד עמוד א

אבא שאול אומר: נוהגין היינו שיונקים מבהמה טהורה ביום טוב; קתני מיהא: איןחוששין ביונק שקץ! התם משום סכנה. אי הכי, גדול נמי! גדול בעי אומדנא. קטן נמי ליבעי אומדנא! אמר רב הונא בריה דרב

יהושע: סתם תינוק מסוכן אצל חלב. אבא שאול אומר: נוהגין היינו שיונקים מבהמה טהורה ביום טוב. היכי דמי? אי דאיכא סכנה, אפילו בשבת נמי! ואי דליכא סכנה, אפילו ביום טוב אסור! לא צריכא דאיכא צערא, וקסבר: מפרק כלאחר יד הוא, שבת דאיסור סקילה - גזרו רבנן, יו"ט דאיסור לאו - לא גזרו ביה רבנן

19. תוספות מסכת כתובות דף ס עמוד א

גונח יונק חלב בשבת כו' - לאו בשיש בו סכנה איירי דא"כ מאי איריא משום דהוי מפרק כלאחר יד אפי' הוי מלאכה דאורייתא שרי במקום סכנה וקשה לר"ת מהא דאמר בפרק חרש (יבמות קיד.) אבא שאול אומר יונקים היינו מבהמה טהורה בי"ט ופריך אי דאיכא סכנה אפילו בשבת נמי ואי דליכא סכנה כו' ומשני לא צריכא דאיכא צערא ומפרק כלאחר יד הוא שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזרו רבנן ותירצהו דהתם מיירי בצער של רעב והכא בצער של חולי שהוא קרוב לסכנה ובשבת לא גזרו וקשה לר"י הא דפריך התם אי דאיכא סכנה אפילו בשבת נמיהו ליה לאקשוויי אפי' אי ליכא סכנה אי דחולה הוא אפילו בשבת נמי על כן נראה דברייתא דהתם פליגא אהך דהכא וכן משמע מדקאמר הכאהלכה כרבי מרינוס מכלל דפליגי עליה

20. חידושי הריטב"א מסכת כתובות דף ס עמוד א

תניא אמר רבי מרינוס גונח יונק חלב בשבת מאי טעמא מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן. עיקר הפירוש משום דהוה ליה שבות דרבנן על ידי שינוי, שאפילו היה חולב בידו ממש אינו אלא שבות דרבנן דמפרק תולדה דדש וקי"ל (שבת ע"ה א') שאין דישה אלא בגידולי קרקע, הלכך כיהוי יונק בפיו הוה ליה שבות ע"י שינוי ומשום הכי לא גזרו ביה רבנן בחולה שאין בו סכנה, אבל שבות גמור שלא בשינוי לא התירו בחולה שלא התירו בו אלא אמירה לגוי שהוא שבות שאין בו מעשה שהוא קל משבות שיש בו מעשה כדאיתא בעירובין (ס"ח א') והיינו דאמרינן (שבת קכ"ט א') כל צרכי חולה נעשין על ידי גוי בשבת, והקשו הראשונים ז"ל מהא דאמרינן ביבמות (קי"ד א') אבא שאול אומר נוהגין היינו יונקין מבהמה טהורה ביו"ט אבל לא בשבת, ואוקימנא דלית ביה סכנה אלא דאיכא צערא יו"ט דאיסור לאו לא גזרו ביה רבנן שבת דאיסור סקילה גזרו ביה רבנן, ואילוהכא אמרינן דאפילו בשבת לא גזרו ביה רבנן, ור"ת ז"ל תירץ דהתם מיירי דליכא אלא צער תאבון

בלחוד וכההיא דאמרינן במסכת שבועות (כ"ו א') נשבע על הככר ומצטער עליה מהו, ולא נהירא חדא דאם כן הוה ליה לפרושי התם דצער תאבון בעלמא הוא, ועוד דצער תאבון לא מעלה ולאמוריד להקל בשבילו כלום ואי שרינן ליה משום צורך יום טוב למה הזכירו דאיכא צערא, והנכון מה שכתב רבינו אלפסי ז"ל (שבת קמ"ה) דההיאדאבא שאול פליגא אהא דרבי מרינוס והיינו דאמר הכא הלכה כרבי מרינוס מכלל דאיכא דפליג עליה, ואפשר דאבא שאול סבר דחולב ביד איסוראדאורייתא הוא דיש מפרק אפילו שלא בגידולי קרקע וכסברא דרבי אליעזר שבמסכת שבת (צ"ה א') גבי החולב והמגבן, וכי הוה יונק בפיו הוי שבותגרידא ובשבת לא שרו ליה רבנן, ולית הלכתא כותיה כדלית הלכתא כרבי אליעזר דהתם כן נראה לי

21. תורת האדם שער המיחוש

וכן גונח יונק חלב דמפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזור רבנן. ואיכא למידק עלה והתניא אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת, ואע"פ שהטירוף הזה איסורו מדבריהם הוא... והכין פירוקא דמלתא, מיחוש שאדם חולה ממנו ונופל למשכב ואין בו סכנה התירו בו שבות שאין בו מעשה דהיינו אמירה לגוי. וכן התירו בושבות דמלאכה הנעשית בשנוי. וזהו שאמרו דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה. ואמרו לענין חיה כל ל' אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י גוי בשבת. וזהו דאמימר כחל מגוי. ואמרינן נמי מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזור רבנן מפני שהן נעשין בשנוי שלא כדרך המלאכות. אבל שבות שיש בו מעשה כלומר דבר הנעשה ע"י ישראל והוא נעשה כדרכו בחול לא התירו. וזהו אין טורפין יין ושמן לחולה משום דקעביד עובדין דחול

22. שמירת שבת כהלכתא ל"ג.ב' מתחלת דבריו עד "ובאשר לעשיית צרכי החולה" והערה יח מתחלת דבריו עד "ואם יש סכנת אבר"

המותר והאסור לעשות בשבת וביו"ט לצורך החולה שאינ בו סכנה

ב. חולה שאין בו סכנה, אם אין אפשרות לעשות את הנחוץ לרפואתו על-ידי יהודי בהיתר^(י), עושין לו את כל הנחוץ^(יא) על-ידי נכרי, ואפילו דבר שהוא מלאכה גמורה מן התורה^(יב), והוא שצריך לו בשבת, ולא לצורך מוצאי-שבת^(יג), ויבוארו דיניו להלן פרק לח סעיפים ד-יג. אבל יהודי לא יחלל את השבת לחולה כזה במלאכה גמורה שאסורה מן התורה^(יד), אפילו במקרה של סכנת-אבר^(טו), כל שברור שלא תתפתח ממנה סכנה לכל הגוף^(טז), ואסור לו לעשות מלאכה דאורייתא אפילו בשינוי, שלא כדרך עשייתה בחול^(יז) (ואמנם יש מגדולי הפוסקים המתירים ליהודי לעשות צורכי רפואתו של חולה שאין בו סכנה, גם אם עשייתם קשורה במלאכה דאורייתא, והוא שיעשה שלא כדרך עשייתה בחול)^(יח). ובאשר לעשיית הנחוץ לחולה על-ידי יהודי בדבר * שאין בו אלא ** איסור

* ומשום שרבים ושונים המקרים, ואי-אפשר לפרטם, טוב להיוועץ במורה-הוראה כדי לקבוע מה הם איסורי תורה ומה הם איסורים דרבנן.

** אף כי חז"ל התיירו לעשות בשבת למען החולה שאין בו סכנה איסורי דרבנן וגם התיירו לו לאכול בשבת דבר שהוא מוקצה, וכמבואר להלן סעיף ו, הרי לא התיירו אלא איסורי שבת^(יט), אבל שאר איסורים אף-על-פי שמוותר לחולה שאין בו סכנה לתרפאות בהם^(כ), אסור לו לאכול ולשתות את הדבר האסור כדרך אכילתו^(כא). אפילו אין בו אלא איסור דרבנן^(כב), ולכן יש להזהר בלקיחת תרופות, שלא יהא בהן חשש של איסור טבל, חמץ בפסח וכדו', וראה להלן פרק מ סעיפים פז-צב, צח צט ו-קא.

^(יח) שו"ע הרב סי' שכח סעי' יט, אג"ט טוחן סעי' יח, תהל"ד סי' שכח ס"ק כב (ע"ש, ולדעתו מלאכה דאורייתא כלאח"י קיל טפי מאמירה לנכרי, ע"ש ס"ק נו וסי' שז ס"ק ה, ועיין לעיל פי"ח הע' רל, ופ"ל הע' מט), קצוה"ש סי' קלד סעי' ד ובכרדה"ש ס"ק ו, וסי' שכב בשעה"צ ס"ק יב, וע"ע שו"ת שאלי ציון או"ח סי' טו. ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דמכיון דכל אלה הגדולים מתירים, מסתבר דיכולים ודאי להקל אם אי-אפשר ע"י נכרי. ואם יש סכנת-אבר נראה דיש להקל גם אם אפשר לטרוח ולעשות ע"י נכרי. ולענין משאצל"ג, כיון דלא נזכר להחמיר אלא בחושאיכ"ס, וגם בסי' שב סעי' י בביה"ל ד"ה דלא, רואים דאין זה כ"כ פשוט אצלו, לכן נראה דאם יש סכנת-אבר, הואיל וביו"ד סי' קנו מתיר הש"ך בס"ק ג לעבור על איסור תורה (ועי' לעיל פל"ב הערה מו - י.י.ג.), ממילא נראה דאף שאיסור שבת חמור יותר, מ"מ במשאצל"ג דקיי"ל שהוא רק מדרבנן, אפשר נמי להקל, עכ"ד.